

M. p. se kao samostalan motiv u djelima hrv. umjetnika pojavljuje sred. XVIII. st. na dekorativnim drvenim pločama s prikazima cvijeća i voća u slikarstvu pavlina te na freskama (*I. Ranger*). M. p. se u doba bidermajera nalazi najčešće na predmetima primijenjenih umjetnosti: poklopcima kutijica, čestitkama i dr. Pojava mrtvih priroda u djelu *I. Kršnjavoga* (nastale i izlagane 1872. u Beču) prvi su primjeri toga žanra u novijemu hrv. slikarstvu. Kršnjavi ih je slikao s voćem ili cvijećem, a jedno je od njegovih najboljih djela m. p. s rakovima (Umjetnička galerija BiH u Sarajevu). *N. Mašić* slika u duhu akademskoga realizma (*»Mrtva priroda s fazanom«*, 1879; *»Đurđice«*, 1886), no njegovu pravu osjetljivost otkrivaju plenerističke studije bundeva, zelja, lubenica, zemljanoga posuda (*»Ljetna idila«*, 1883; *»U staji«*, 1877). Mrtve prirode *C. Medovića* kreću se između akademizma i plenerizma. Prve nastaju u Italiji s tradicionalnim ateljskim aranžmanom, potom na prijelazu stoljeća slika u pelješkoj osami svježije mrtve prirode s novim sadržajima (*»Rak i oštrige«*, oko 1901; *»Patka i jarebice«*, oko 1901). Slikao je smokve i ostale plodove mediteranskoga podneblja, sve do motiva pilećega batka (1914–18, Umjetnička galerija BiH u Sarajevu). Jedna mrtva priroda s ribama nalazi se u opusu *M. Cl. Crnčića* (1923–26, Moderna galerija u Zagrebu). S novim naraštajem slikara koji se školuju u Münchenu, Beču, Pragu, Budimpešti a potom se okreću Parizu, m. p. postaje nezaobilazan motiv. Umjesto ranije slikovitosti, u prvome se planu nalaze autonomni lik. problemi, te tako m. p. postaje motiv na kojemu se može pratiti povijest umjetnosti XX. st. »Mrtva priroda sa zemljanim vrčom« *V. Beca* prvo je remek-djelo među ranim radovima te generacije (1909, Moderna galerija u Zagrebu). Jednostavnost motiva, zdravi opažaj, čvrstina zahvata i koherentna realizacija čine tu sliku trajno suvremenom. Nešto prije (oko 1906) naslikao je svoje ruže *J. Račić*, ali pravu mjeru njegova talenta pokazuje m. p. na *»Majci i djetetu«*, sažeta u paleti i predmetima (1908, Moderna galerija u Zagrebu). Dvije mrtve prirode *M. Kraljevića*, jedna slikana poslije Akademije u Münchenu (1911) a druga iz Pariza (1912, Umjetnička galerija u Dubrovniku) izvanredan su primjer otklona od Münchenske tradicije u izdanak cezannizma, shvaćena kao učvršćivanje oblika vrijednostima boje ili tona. »Fetiš« *M. Tartaglia* (slikan u Rimu 1917, izgubljen) pokazuje mrtvu prirodu u najvećoj mogućoj problemskoj aktualnosti vremena, obilježena traganjem za novim rječnikom lik. izražavanja.

Nakon I. svj. r. Europu preplavljuje poetika stereometrijskih volumena kao pojednostavnjeno postkubističko naslijeđe zasnovano na Cézanneovim načelima. Naraštaj školovan u štovanju discipline oblika razvija tijekom trećega desetljeća stil naglašenih tektoničkih oblika u širokoj skali između kubističko-neoplasticističke i ekspresionističko-simboličke doživljajnosti. M. p. se nametnula kao motiv, pružajući mogućnost logičkoga obrata da se stilu nađe koherentan, realistički predmetni sadržaj. Tartaglia pretače u vlastite sinteze muzejsku klasiku i postkubističke zahtjeve (*»Mrtva priroda s kipom«*, 1921), dovodeći malo-pomalo u ravnotežu stil i promatranje stvarnosti (nekoliko mrtvih priroda iz 1926). Takvom su izrazu skloni *V. Filakovac*, *J. Miše*, *S. Šumereker*. Kubistička se metodologija očitovala u djelima *S. Šumanovića*, koja idu ukorak s važnim događanjima u Parizu. To Šumanovićevo razdoblje obilježavaju mrtve prirode; na početku analitička *»Mrtva priroda sa satom«* (1921, Muzej suvremene umjetnosti u Beogradu), a na kraju neoklasicistički sintetična *»Mrtva priroda s flašama«* (1926). Odjeci kubizma su vidljivi i u mrtvim prirodama *S. Kovačić-Tajčević*, a osobito na *»Gitari«*, akvarelu *V. Gecana* (između 1923–30, Galerija suvremene umjetnosti u Zagrebu). Videnje predmeta u duhu magičnoga realizma pokazuju mrtve prirode *K. Mijića* i *V. Varlaja*. Ranije mrtve prirode *I. Režeka* pripadaju istoj struji, prožetoj simbolističkim ozračjem, a nešto od njezine tvrdoće zadržalo se i poslije u njegovu izrazu (*»Mrtva priroda s rogožarom«*, 1935; *»Vrganji«*, 1946). U trećemu desetljeću pojavljuju se mrtve prirode na figuralnim kompozicijama *M. Uzelca* i *S. Šumanovića*. Krajem 20-ih godina (slabljenjem skulpturalne tendencije) ostvaruju se mogućnosti za procvat individualnih poetika u punome slikarskome bogatstvu. Promjena i zaokret najvidljiviji su kod glavnih predstavnika konstruktivističkoga pristupa, a slično je i Tartagliino stajalište (*»Maneken«*, 1929); osebujnom se izvornošću ističe transparentna *»Mrtva priroda s jagodama«* *L. Juneka* (1929, Moderna galerija u Zagrebu). Mrtve prirode sa školjkama, ribama i voćem *J. Plančića* bile su zapažene i u međunarodnoj konkurenciji École de Paris (1929/30). Korjenita promjena vlastita stila suglasna je s mijenom općega ukusa vremena u djelu *Lj. Babića*; poslije simbolističko-ekspre-



I. REŽEK, *Mrtva priroda s rogožarom*. Zagreb, Moderna galerija

sionističke patetike on se približava prirodi i drugačijemu slikarskome idealu. Poslije *»Cvjetače«* (1928) m. p. će često biti instrument Babićeva misaonog poniranja i preludiranja. Tako i *E. Vidović* u *»Mrtvoj prirodi sa starim satom«* (1927, Galerija umjetnina u Splitu) ostvaruje djelo bogate pikturalnosti i otkriva svoj novi motiv. Babića su proslavila cvijeća, dok je Vidović slikao sve što mu je ulazilo u vidokrug: lutke i igračke, predmete na komodi, ugora i prepelicu. Toj je dvojici slikara m. p. trajno nadahnuće u manje ili više određenim individualnim poetikama. U kolorističkome realizmu nakon 1930. nastalo je mnogo mrtvih priroda, među njima i niz antologijskih. Gecan i Uzelac prihvaćaju je od 1927. kao samostalan motiv, a slikaju ih *M. Trepše*, *S. Aralica*, *A. Motika*, *V. Parać*. Četvrto desetljeće ispunjavaju mrtve prirode Beca i Miše, te čvrsti realizam domišljatih mizanscena *B. Bulića* (*»Mrtva priroda«*, 1938; *»Popondalije«*, 1939 — obje u Modernoj galeriji u Zagrebu). Mrtve prirode L. Juneka pune su slikarske erudicije, divljač je omiljeni motiv V. Filakovca, a lirski intonirano cvijeće *O. Mujadžića*. *A. Mezdjić* slika mrtve prirode najčešće u

K. MIJIĆ, *Mrtva priroda*

